

СУДОВА ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЯК ОСНОВА ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

JUDICIAL PRACTICE OF THE EC COURT AS A BASIS FOR THE IMPROVEMENT OF CUSTOMS LEGISLATION OF UKRAINE

Денисенко С.І., к.ю.н., доцент,
старший викладач кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Основним досягненням у напрямку зближення національного митного законодавства України із законодавством ЄС стало підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У зв'язку з цим українськими законодавцями ведеться постійна робота з приведення митного законодавства України у відповідності до глави 5 Угоди про асоціацію та додатка XV «Наближення митного законодавства». Не менш важливим інструментом для допомоги у повсякденній роботі українських законодавців у цьому напрямку є судова практика Суду Європейського Союзу.

Треба зазначити, що на Суд ЄС покладається завдання тлумачення норм права Євросоюзу, крім того, принципи і правила такого тлумачення, вироблені Судом під час розгляду справ, набувають обов'язкового статусу. Тлумачення та застосування Судом ЄС норм права забезпечують загалом дотримання права ЄС. Суд встановлює та розвиває основні принципи права ЄС, по-перше, для того щоб заповнити прогалини, які існують в установчих договорах, а по-друге, для того, щоб зблизити право ЄС з правом держав – членів ЄС і, таким чином, забезпечити повагу основних правових принципів та цінностей, що визнаються та охороняються у правових системах держав-членів. Таким чином Суд ЄС виконує правотворчу функцію, оскільки закріплюючи основні принципи права та заповнюючи прогалини установчих документів, створює приписи які є обов'язковими для всіх суб'єктів права ЄС.

Необхідно також відмітити, що система права ЄС представляє собою сукупність норм які закріплені у «первинних» та «вторинних» джерелах. Крім того, у якості джерел права виділяють принципи, які не зафіксовані в нормативних джерелах, однак які розробляються та формулюються в процесі діяльності Суду ЄС. Таким чином, діяльність Суду ЄС є однією із рушійних нормотворчих сил у рамках правової системи ЄС, що обумовлює актуальність вивчення його практики.

Ключові слова: Суд Європейського Союзу, судова практика, суддя, генеральні адвокати.

The main achievement in the convergence of the national customs legislation of Ukraine with the EU legislation was the signing in 2014 of the Association Agreement between Ukraine and the EU. In this regard, Ukrainian legislators are constantly working to bring the customs legislation of Ukraine in line with Chapter 5. An important tool to assist in the daily work of Ukrainian legislators is the jurisprudence of the EU Court of Justice

It should be noted that the EU Court of Justice is entrusted with the task of interpreting the norms of EU law, in addition, the principles and rules for such interpretation, developed by the Court when considering cases, acquire a mandatory status. The interpretation and application by the EU Court of Justice of the rules of law ensure that, in general, compliance with EU law. The Court establishes and develops the basic principles of EU law, firstly, in order to fill the gaps existing in the founding treaties, and secondly, in order to bring EU law closer to the law of the EU Member States and thus ensure respect for the basic legal principles and values recognized and protected in the legal systems of member countries. Thus, the EU Court of Justice performs a law-making function, since by fixing the basic principles of law and filling in the gaps in the constituent documents, it creates prescriptions that are binding on all subjects of EU law.

It should also be noted that the EU legal system is a set of rules enshrined in "primary" and "secondary" sources. In addition, principles are singled out as sources of law that are not fixed in normative sources, but are developed and formulated in the course of the activities of the EU Court of Justice. Thus, the activity of the EU Court of Justice is one of the driving norm-setting forces within the EU legal system, which determines the relevance of the study of its practice.

Key words: EU Court of Justice, jurisprudence, judge, advocates general.

Суд Європейського Союзу є одним із найважливіших інститутів ЄС. Ця установа йде на чолі європейської інтеграції. Відповідно до статті 19 Договору про Європейський Союз, Суд Європейського Союзу повинен забезпечувати дотримання закону щодо застосування установчих договорів.

Треба також зазначити, що Суд Європейського Союзу (далі – Суд ЄС) забезпечує однакову інтерпретацію та застосування законів ЄС у всіх країнах-членах Союзу. Іншими словами, закони ЄС повинні бути однаковими для всіх та за будь-яких обставин. З цієї метою Суд перевіряє законність дій Європейських інститутів, гарантує дотримання країнами-членами своїх зобов'язань та тлумачить закони на прохання національних судів.

Практика Суду Європейського Союзу має принципове значення у правопорядку ЄС, а отже, і для третіх країн, перед якими стоїть завдання наближення законодавства. У зв'язку з цим практика Суду ЄС дуже важлива для України яка наближує своє національне законодавство у відповідності до права ЄС. Треба також зазначити, що у багатьох аспектах право ЄС засновано на прецедентному праві. Рішення Суду роз'яснюють, коли країни-члени порушують законодавство ЄС, та як його необхідно тлумачити і застосовувати на національному рівні [1, с. 6].

Суд ЄС має повноваження вирішувати юридичні суперечки між країнами-членами, інститутами ЄС, підприємцями та приватними особами. Щоб справлятися з багатотисячним потоком справ, Суд поділено на дві інстанції: Суд, що займається запитамі на попередні постанови від національних судів, певними позовами щодо анулювання та апеляцій; та Суд загальної юрисдикції, що займається всіма позовами щодо анулювання від приватних осіб та компаній та деякими позовами від країн-членів ЄС. Спеціальний Суд – Суд цивільної служби – виносить рішення щодо розбіжностей між ЄС та його держслужбовцями.

Існує чотири типи поширених судових справ які розглядає Суд ЄС. Перший тип справ це попередні рішення – суди в кожній державі ЄС відповідають за належне застосування законів ЄС. Якщо у суді держави-члена ЄС виникають сумніви у тлумаченні або юридичній силі закону, він може, а в деяких випадках зобов'язаний звернутись до Суду ЄС за консультацією. Консультація надається у формі обов'язкового попереднього рішення. Дане рішення є важним засобом для громадян країн ЄС, так як вони можуть через національні суди визначити, наскільки право ЄС впливає на їх життя. Другий тип справ це вирішення справ про правопорушення – Європейська комісія або (у деяких окремих випадках) країна-член ЄС

може ініціювати розгляд, якщо вважає, що певна країна не виконує своїх зобов'язань згідно із європейськими законами. Суд розглядає звинувачення та виносить своє рішення. У разі визнання правопорушення винна країна має негайно виправити ситуацію щоб уникнути санкцій, які може накласти Суд ЄС. Третій тип справ це розгляд про анулювання – якщо будь-яка країна-член ЄС, Європейська Рада, Комісія або (за певних обставин) Європейський Парламент вважають, що певний закон ЄС неправомірний, вони можуть звернутися з проханням анулювати його. Позови про анулювання можуть бути подані також приватною особою, якщо закон безпосередньо негативно впливає безпосередньо на самих громадян. Четвертий тип справ це розгляд справ про бездіяльність – якщо Європейський Парламент, Рада, Комісія не приймають певних рішень за певних обставин, як це вимагає Договір про Європейський Союз, країни-члени ЄС, інші інститути Союзу та (за певних обставин) приватні особи або компанії можуть подати скаргу до Суду ЄС для офіційної реєстрації порушення [2].

Треба зазначити, що Суд ЄС складається із суддів, по одному від кожної країни-учасниці (27). Свої засідання суд проводить у Люксембурзі у палатах чи у Великій Палаті. Суду допомагають всім Генеральним Адвокатів. На вимогу Суду, Рада голосуючи одностайно, може збільшити кількість Генеральних Адвокатів.

Судді ЄС та Генеральні Адвокати призначаються відповідно до загальної згоди між урядами держав-учасниць на термін шість років. Кожні три роки відбувається ротация (часткова зміна) суддів та адвокатів (відповідно до умов встановлених у Статуті Суду ЄС – заміщуються по черзі всім і сім суддів; адвокати – по чотири кожного разу).

Суддею ЄС може бути призначена особа, незалежність якої не підлягає сумніву і відповідає вимогам, необхідним у її країні, для виконання вищих судових функцій, або з числа юридичних експертів (юрисконсультів), що має визнану кваліфікацію (більшість кадрових призначень – це практикуючі судді й наукові працівники). Судді обирають зі свого складу Голову Суду ЄС на термін три роки, який може бути переобраним. Суд ЄС призначає свого Секретаря і встановлює правила його служби. Прийняті Судом ЄС Правила схвалюються Радою кваліфікованою більшістю. Звільнені Судді та Генеральні Адвокати можуть бути знову призначені.

Генеральні Адвокати функціонально зобов'язані неупереджено та незалежно, надавати у відкритому судовому засіданні, обґрунтовані висновки (подання) по справам, які, відповідно до статуту Суду ЄС, вимагають їх участі (генеральні адвокати являють собою феномен, який властивий системам континентального права і полягає у тому, що представник уряду має бути присутнім у суді під час слухання справи, коли цього вимагають державні інтереси. Посада Генерального Адвоката Суду ЄС змодельована з подібної французької інституції). Ці висновки (подання) завжди виносяться до того, як Суд ЄС прийме рішення. Треба зазначити що Суд ЄС не є залежним від висновків Генеральних Адвокатів. По суті Суд ЄС виконує функції міжнародного, конституційного й частково адміністративного суду [3].

Необхідно відмітити, що рішення Суду ЄС являється окремою групою джерел митного права ЄС та відноситься до «вторинного права». Під вторинним право розуміється уся сукупність джерел які ухвалені інституціями ЄС, а також усі інші акти, що ухвалені на підставі установчих договорів. Особливість ухвалених джерел права полягає в тому, що його нормативні джерела являються результатом діяльності самих інститутів ЄС

На даний час для України судова практика Суду ЄС, як джерела митного права ЄС, відіграє дуже важливу роль на шляху наближення її митного законодавства до законодавства ЄС та застосування загальної практики у цій сфері.

У зв'язку з чим розглянемо декілька прикладів судової практики Суду ЄС з митних питань, які заслуговують на увагу.

Так, за справою № C-528/14 (X v Staatssecretaris van Financiën) Суд ЄС виніс рішення стосовно застосування статті 3 Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16 листопада 2009 року про систему Співтовариства для звільнення від сплати мита. [4] Верховний суд Нідерландів подав звернення щодо ухвалення попереднього рішення у ході розгляду справи між громадянином X та Міністром фінансів (Staatssecretaris van Financiën) стосовно відмови останнього дозволити громадянину X перевезти його особисту власність із Катару до Нідерландів без сплати ввізного мита. Фактичні обставини цього спору були такими: до 1 березня 2008 року позивач проживав та працював у Нідерландах. З 1 березня 2008 року по 1 серпня 2011 року він працював у Катарі, де отримав житло від свого роботодавця. Позивач мав як професійні, так і особисті зв'язки з цією третьою країною. Його дружина продовжувала жити і працювати в Нідерландах. Вона відвідала його шість разів, загальна тривалість відвідувань становила 83 дні. Протягом зазначеного періоду позивач провів 281 день за межами Катару: відвідував свою дружину, своїх дорослих дітей і родину у Нідерландах та у відпустці їздив до інших країн. Плануючи повернення до Нідерландів, позивач звернувся з проханням видати йому дозвіл на імпорт особистого майна до Європейського Союзу з Катару без стягнення ввізного мита відповідно до статті 3 Регламенту № 1186/2009. Це прохання було відхилено рішенням податкового інспектора на тій підставі, що не було переміщення звичайного місця проживання до Нідерландів у значенні цієї статті. Вважалося, що протягом усього часу перебування у Катарі він зберігав своє звичайне місце проживання у цій державі-члені, тому така третя країна ніколи не була його звичайним місцем проживання.

Суд ЄС виніс рішення стосовно застосування статті 3 Регламенту 1186/2009/ЄС яке означає, що для цілей застосування цього положення фізична особа не може одночасно мати звичайне місце проживання у державі-члені та у третій країні. Під час проведення загального оцінювання відповідних фактів за таких обставин, коли особа одночасно має особисті і професійні зв'язки у третій країні та особисті зв'язки у державі-члені, для визначення того, чи така особа має звичайне місце проживання у значенні статті 3 Регламенту 1186/2009/ЄС у третій країні, необхідно звернути особливу увагу на тривалість перебування такої особи у третій країні [1, с. 174].

Зазначене вище рішення Суду ЄС має важливе значення для України яка приводить у відповідність митне законодавство України до законодавства ЄС. Дане рішення надає відповідь на практичні питання які виникають у процесі застосування Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009 в Нідерландах.

Розглянемо другий приклад Суду ЄС з митних питань. Так, за справою C-98/13 (Martin Blomqvist v Rolex SA and Manufacture des Montres Rolex SA) виніс рішення стосовно застосування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від 22 липня 2003 року стосовно митних заходів проти товарів, щодо яких існує підозра у порушенні певних прав інтелектуальної власності, і заходів, які необхідно вжити проти товарів, що їх визнано такими, що порушили такі права (замінено Регламентом (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013р. стосовно захисту прав інтелектуальної власності митними органами) [5]. Верховний суд Данії подав звернення щодо ухвалення попереднього рішення у справі між Rolex SA та Manufacture des Montres Rolex SA, з однієї сторони, та паном Blomqvist, з іншої сторони, стосовно знищення фальсифікованого годинника, що його пан Blomqvist купив через китайський інтернет-магазин який був вилучений митними органами. Суд, що звернувся із запитом, поставив питання щодо тлумачення Регламенту 1383/2003, а також інших актів вторинного законодавства ЄС.

Суд ЄС виніс рішення стосовно застосування Регламенту 1383/2003 ЄС яке означає, що власник права інтелектуальної власності на товари, що продані особі, яка проживає на території держави-члена, через інтернет-магазин у країні, що не є членом ЄС, користується захистом, гарантованим такому власнику згідним Регламентом, на момент ввезення таких товарів на територію такої держави-члена внаслідок самого факту придбання таких товарів. Крім того, відповідні товари не обов'язково до продажу повинні бути предметом пропозиції про продаж або предметом реклами, що орієнтовані на споживачів такої держави [1, с. 174].

Зазначене рішення Суду ЄС надає роз'яснення щодо обсягу захисту передбаченого Регламентом 1383/2003, а тому Україна наближуючи своє митне законодавство до законодавства ЄС також повинна його враховувати.

Необхідно також зазначити, що більшість рішень Суду ЄС у сфері митного законодавства стосується захисту прав інтелектуальної власності на товари які переміщуються через митний кордон ЄС. Розглянемо ще один приклад судової практики ЄС у цій сфері.

Так, за справою C-583/12 (Syntax Trading OÜ v Maksuja Tolliamet) Суд ЄС виніс ще одне рішення стосовно застосування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від 22 липня 2003 року стосовно митних заходів проти товарів, щодо яких існує підозра у порушенні певних прав інтелектуальної власності, і заходів, які необхідно вжити проти товарів, що їх визнано такими, що порушили такі права (замінено Регламентом (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 р. стосовно захисту прав інтелектуальної власності митними органами). Верховний суд Естонії подав звернення щодо ухвалення попереднього рішення у справі між Syntax Trading OÜ та Maksuja Tolliamet (Податковим та митним управ-

лінням) стосовно відмови останньої звільнити товари, затримані за підозрою в порушенні права інтелектуальної власності, хоча правовласник не ініціював провадження для визначення того, чи мало місце порушення такого права. Верховний суд Естонії висловив сумніви щодо тлумачення Регламенту 1383/2003, а тому звернувся до Суду ЄС із зверненням щодо ухвалення попереднього рішення.

Суд ЄС виніс рішення стосовно застосування Регламенту 1383/2003 ЄС яке означає, що стаття 13 Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 не забороняє митним органам, за відсутності ініціативи з боку власника права інтелектуальної власності, самостійно розпочинати і вести провадження, передбачене згаданою статтею, за умови що відповідні рішення, ухвалені такими органами, можуть бути оскаржені для забезпечення захисту прав, наданих фізичним особам законодавством ЄС.

Зазначене рішення Суду ЄС також надає важливе роз'яснення стосовно того, що митні органи можуть діяти *ex officio* та самостійно ініціювати провадження відповідно до Регламенту 1383/2003 ЄС. Зазначене роз'яснення також дуже важливо для України у контексті удосконалення її митного законодавства у відповідності до Регламенту 1383/2003 ЄС [1, с. 175].

Отже, судова практика Суду ЄС у сфері митного законодавства направлена не тільки на реалізацію правосуддя у межах правової системи ЄС, але також впливає на процес формування та удосконалення митного законодавства краї які прагнуть у майбутньому стати членом Європейського Союзу. Для України як кандидата на членство в ЄС судова практика Суду ЄС має важливе значення на шляху приведення її митного законодавства у відповідність із законодавством ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/imce/ohliad-pretседentnoho-prava-sudu-yevropeiskogo-soiuzu-sferi-shcho-rehliuiuitsia-uhodou-pro-asotsiatsiiu.pdf>
2. The European Union explained – How the European Union works URL: http://publications.europa.eu/resource/ellar/bdc6e27e-e519-4308-8e47-73acd9b3977b.0022.02/DOC_1
3. Суд Європейського Союзу URL : <https://studies.in.ua/lekcii-pravo-es/4246-sud-yevropejskih-splnot.html>
4. Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty (Codified version) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1474787120959&uri=CELEX:32009R1186>
5. Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1474787211320&uri=CELEX:32003R1383>